

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Palveluratkaisuja talouden ehdoilla; arvoristiriitoja ja valintoja

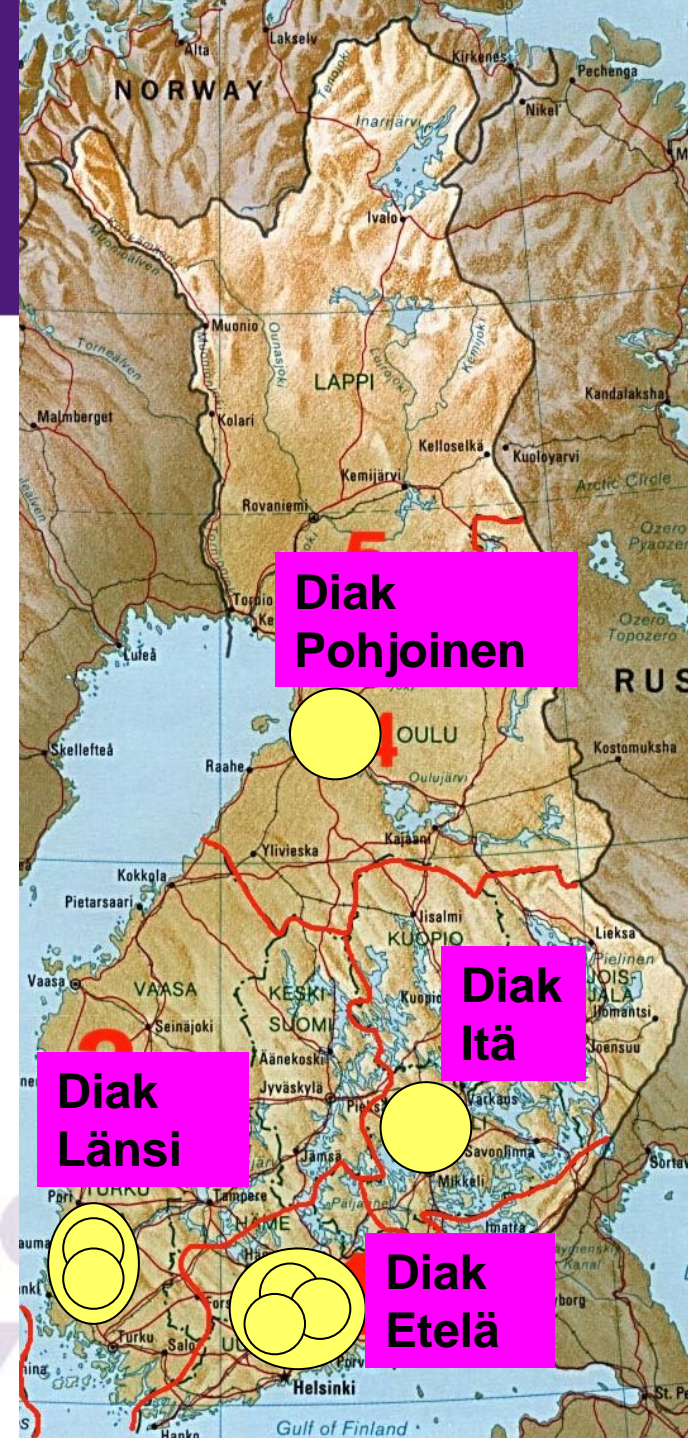
Rehtori, dosentti Jorma Niemelä

27.11.2006

Diakonia-ammattikorkeakoulu

- Valtakunnallinen hyvinvointialan ammattikorkeakoulu
- Suomen suurin sosiaalialan kouluttaja
- Tutkimus- ja kehittämisohjelmat
 - Kirkko
 - Hyvinvointipalvelut
 - Kansalaisyhteiskunta
- Erityiskiinnostuksena köyhyys ja marginalisaatio
- Erityisesti Diak Idässä ja Diak Pohjoisessa maaseutuhankkeita

Santeri Alkio: Puukkojunkkarit

- *”Kun minullakin olisi ollut ihmistenmoinen äiti, niin kyllähän minustakin olisi ihminen tullut, Matti!”*
- *”Mutta olkoon miten on, minun on jo monta viikkoa ollut niin paha olla, niin helvetin paha, että tähän täytyy tulla muutos. Ajattelin minä jo vähän toisenlaistakin muutosta, mutta ei se tapahtunut. No minä menen linnaan, onhan se edes jotakin....”*

Karhun Esa

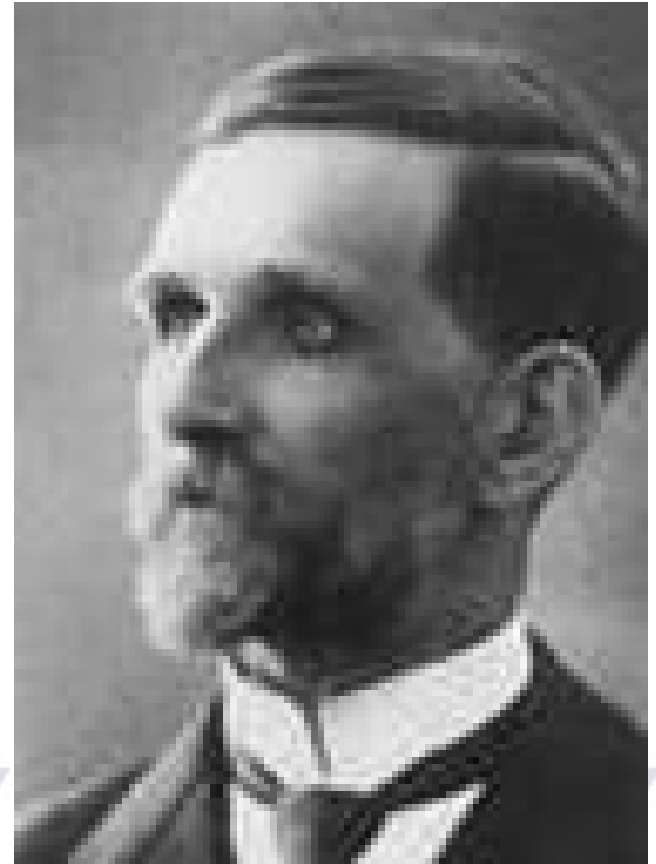
Santeri Alkio: Murtavia voimia

- *Vaivaishoitokomitea oli pulassa. Rahastot olivat tyhjänä, jauhovarastot hupenivat uhkaavassa määrässä, eikä osattu edes aavistaa, mistä niitä saataisiin lisätyksi. Pitäjänkokouksissa rajuimmat haukkuivat hoitomiehiä silmät, korvat täyteen, kun nämä muka niin huolimattomasti asioita hoitivat. Kruunulta oli saatu pientä apua, mutta ne eivät riittäneet mihinkään.*

Santeri Alkion maaseutokuvaukset vastuunkantajista

- Luonto ja Jumala
- Ihminen valintojen edessä
 - Elämäntapa, vastuullisuus
 - Suhde innovaatioihin
- Perheen tuki tai sen vaje
- Yhteisöt hyvässä ja pahassa
- Orastava liike-elämä ja kauppa
- Kunnan / seurakunnan toiminta
- Kruunu ja sen virkamiehistö

Siirtymä uuteen aikaan

Traditionaalinen

- Kyläyhteisö, työväenyhteisö, perhe- ja sukuyhteisö, kirkon asema

Refleksiivinen moderni

- Äärimmäinen yksilöllisyys ja uusi sosiaalisen epävarmuuden kausi

Maaseutu maamme pelastajana

- Torpparivapautus 15.10.1918
 - 47 000 viljelystilaa ja 46 000 asuntonttia
- Siirtolaisväestön asuttaminen sodan jälkeen
 - Esimerkiksi talvisodan jälkeen 12 % suomalaisista joutui asunnottomaksi ja 450 000 henkilöstä 200 000 oli maatalousväestöä
- → Muokkasivat merkittävästi suomalaisen maaseudun rakennetta ja vähensivät painetta myös kaupunkiköyhälistön laajenemiseen
- Ilmastonmuutos, energia ja muu huoltovarmuus tulevaisuudessa?

Arvoristiriitoja ja valintoja

dial

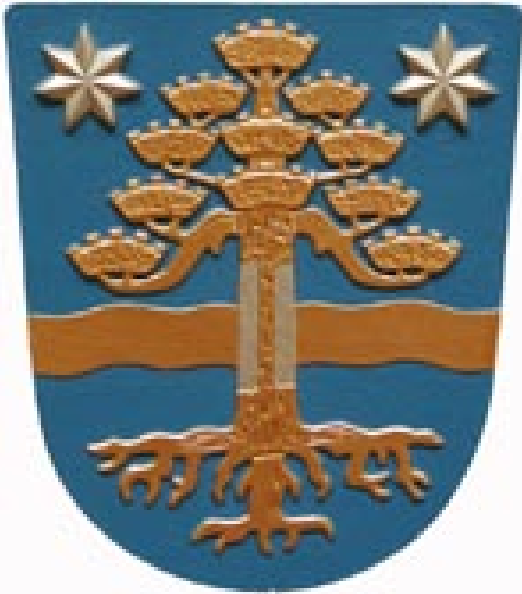
Case 1: Lakkautetuksi ehdotetun Hikiän kirjaston kohtalo

- ”Oittilainen Risto Autio piipahti Hikiän baariin (kansalaiskokoukseen) ja toivoi järjen voittavan Hausjärvellä. Kaikkia asioita ei voida päättää kylmien talouslukujen perusteella” (Aamuposti 22.11.2006)
- Tavoiteltu säästö 55 000 €

Case 2: Parkanossa perusturva ei lomauttaisi kolmivuorohoitajia

- *"Parkanon perusturvalautakunta ei lomauttaisi ensi vuonna kolmivuorotyössä toimivia hoitoalan työntekijöitä. Useat muut Parkanon kaupungin selviytymissuunnitelman mukaiset säästöt ja niiden mukana tulevan palvelutason laskun lautakunta sen sijaan hyväksyi vuoden 2007 talousarvio-esitykseensä. Lomauttaminen olisi tuonut 105 000 euron säästön... Päätöstä perusteltiin sillä, että potilaiden turvallisuus vaarantuisi ja lisäksi lomautukset saattaisivat kasvattaa erikoissairaanhoidon menoja."* (Ylä-Satakunta / Mari Honkala 21.11.2006)

Kylmät talousluvut lopulta ratkaisevat – mutta mitä sitä ennen?

- Kysymys on prioriteettien asettamisesta tulojen ja lakien rajoittamina
- Santeri Alkion tarkastelulista voisi olla seuraava tänään
 - Globaali talous
 - EU
 - Kansallisvaltio
 - Välittäjäorganisaatiot
 - Edunvalvontaorganisaatiot
 - Kunta
 - Yritykset (kv, pk, hoiva, osuustoiminta etc.)
 - Järjestöt
 - Yhteisöt (perinteiset, uudet, virtuaaliset)
 - Perhe- ja sukuyhteisöt
 - Yksilö
- Kuka kantaa ja mistä vastuun?
- Ns. aitojen valintojen mahdollisuus?
- Mitkä ovat kehitysketjut – päätöksen aiotut ja ei-aiotut seuraukset?

Haaste 1: Pysyvä niukkuus / Permanent austerity

(Julkunen 2006)

- Uusliberaali kritiikki
 - Mitä enemmän etuuksia ja mitä enemmän lääkäreitä, sitä enemmän palveluita käytetään tai että
 - Lisääntynyttä palvelutarvetta kasvattaa byrokratia ja julkisen sektorin ammattikuntien itseintressi
- Toinen tulkinta
 - Riskien kasvu
 - Sosiaalisia vaatimuksia välittävän demokratian tehokkuus
 - Eettinen herkkyys ongelmatilanteille ja –ryhmille
 - Lääketieteen kehitys
- Taustalla myös julkisen kulutuksen vähenevä rajahyöty ja varojen uppoaminen kompleksisiin järjestelmiin
 - Esimerkiksi terveydenhuollossa lisäpanostus tietyn rajan jälkeen tuottaa vähän hyötyjä

Haaste 2: Kuntaorganisaatiot vaarassa muuttua pelkiksi palveluntuottamisorganisaatioksi

- Suomalainen kunta on ollut perinteisesti osa kansalaisyhteiskuntaa ja voimakkaasti yhteisöllinen (Kröger) ►
- Menetetäänkö kunta- ja palvelurakenteen myötä demokraattinen lähihallinto ja yhteisöllisyys?
- Pitäisikö palveluiden tuotannon mennä omia teitään ja miten tilalle luodaan yhteisöllisyyttä, lähi- ja yhteisödemokratiaa?
- Suomenruotsalaisia yhteisöjä koskeneen tutkimuksen mukaan luottamuksellisella kansalaisaktiivisuudella ja terveydellä sekä siihen liittyvällä toimintakykyisyydellä on selkeä keskinäinen yhteys
 - *Lisäksi: ”Arvotyhjöö on lisännyt monenlaista oireilua. Uskonnollinen ja yhteisöllinen Pohjanmaa ja yhteisöllinen Ahvenanmaa ja romaniyhteisöt sen sijaan erottuvat edukseen sairastavuus- ja masennustilastoissa.” (Lindberg HS 24.11.2006)*

Palveluita, yhteisöllisyyttä vai sivistystä – vai kaikkia niitä?

- Maaseudulla edelleen on yhteisöllisyyttä
 - Sukupolvien vastuuta toisistaan
 - Naapuruston yhteisöllisyyttä
 - Ns. perinteinen seura- ja muu yhteisöllinen toiminta jossain määrin vähentynyt
- Millainen Paras-hankkeesta olisi muodostunut, jos tavoitteena olisi ollut yhteisöjen kehittäminen (community development), sosiaalinen pääoma, sosiaalinen eheys tai...
- ...sivistys: EU:n sivistyspolitiikan tavoitteet
 - itsensä kehittäminen (personal fulfilment)
 - aktiivinen kansalaisuus (active citizenship)
 - sosiaalinen eheys (social inclusion)
 - työllistettävyys (employability)

Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla.

Roope Mokka & Aleksi Neuvonen, Sitran raportteja 69 (2006)

- *”Tulevaisuuden yhteiskunta rakentuu yhteisöille, joissa yksilöt saavat tuoda esiin ääntänsä, kokea tulevansa kuulluiksi ja olevansa hyödyllisiä. Vain niistä voi muodostua Yhteiskunta 2.0, jossa yhteisöt vievät eteenpäin kansalaisten hyvinvointia, ei valtio.*
- *Julkisella sektorilla on merkittävä rooli yhteisten kohtauspaikkojen ja toiminnallisten alustojen rakentamisessa. Tämän roolin löytäminen on ehdoton vaatimus tasa-arvon turvaamiseksi. Muutoin ne, joilla on jo ääni, löytävät yhteisönsä ja äänettömät jäävät entistä enemmän osattomiksi ja vaille yhteisöä. Tämä tuhoaisi hyvinvointimme.*
- *On paljon hyviä esimerkkejä siitä, kuinka nousu syvältä yhteiskunnan marginaalista käynnistyy, kun ihminen löytää oman ryhmänsä ja hyödyllisyytensä. Osallistuminen on hyvinvoinnin edellytys.”*

Voisiko maaseutu toimia / toimiiko maaseutu jo nyt uudenlaisen yhteisöllisyyden airuena?

- Voivatko verkostomainen talous, osallistuva yksilö, yhteisöllisyys ja julkisen vastuun toimet luoda uudenlaisen kokonaisuuden?
 - Erityinen huoli osattomien osallistumismahdollisuuksista
- Hyvinvointivaltion korostamisen ja yksilön vastuun korostamisen lisäksi voisi löytyä modernin ihmisen kolmas tie
 - Meillä ei ole sosiaalipalveluissa toimivaa asiakasdemokratiaa saati
 - Aitoa osallistumisen mahdollisuutta
- Järjestöjen palveluiden uudelleenajattelu
 - Nyt korostetaan vain yrittäjyyttä ja jossain määrin osuustoimintaa, mutta ei perinteisiä järjestöjen palveluita
 - Tuotteistaminen ja franchising-ajattelu
 - Mahdollinen voittoa tavoittelematon osakeyhtiö (Vrt. HS-keskustelu)

Palveluratkaisuja talouden ehdoilla; arvoristiriitoja ja valintoja

- Päätöksenteon lähtökohtaoletukset (Mitä tiedämme?)
 - Taloudelliset: ”Kunnossa” (▶), mutta talouskasvun pitää jatkua ja entä mikä on valtion ja kunnan suhde?
 - Tulevaisuuden ennakointi (Mitä tiedämme)
 - Demograafiset, taloudelliset ja muut
 - Tulevaisuusvaihtoehdoilla voidaan manipuloida keskustelua
- Yhteiskuntapoliittiset tavoitteet (Mitä arvostamme?)
 - Arvolähtökohdat – poliittiset ja moraaliset
 - Palvelut, tulonsiirrot, yhteisöllisyys, demokratia, sivistys jne. – minkälainen kombinaatio?
 - Julkisen palvelun laajuus (yhteiskuntaihanne)
 - Varsinkin terveydenhuollon osalta haastava prioriteettikeskustelu
- Poliitiikka on aina valintaa ja vastuunottoa (Mitä tahdomme?)
 - Historia voidaan elää vain kerran
 - Kaikkia riskejä ei voi ennakoida

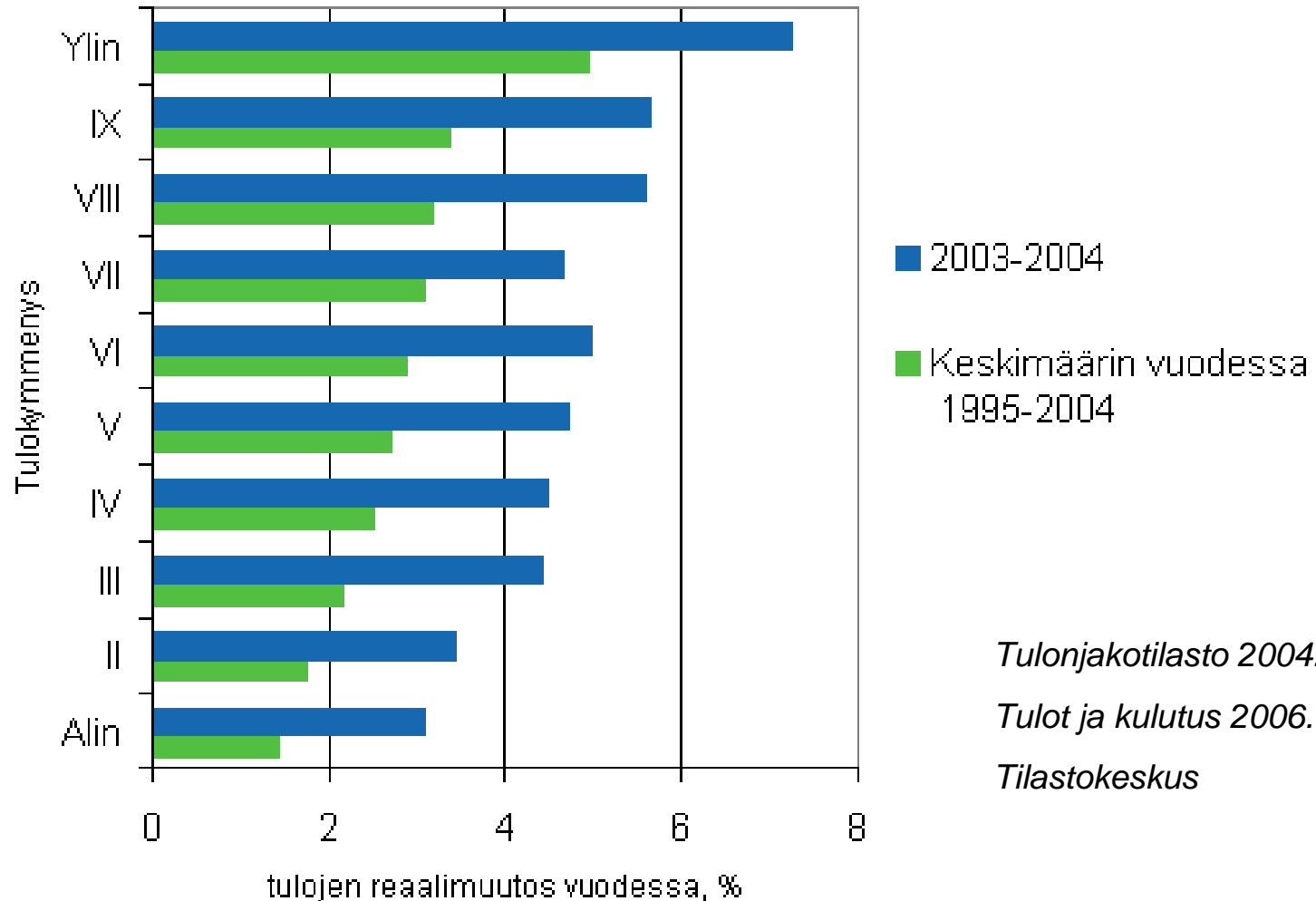

Oikeus ja kohtuus -periaate

Mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä heikommat ovat yksilön omat voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosiaali- ja terveystalvelut.

Kotitalouksien reaalitulojen vuosimuutokset tulokymmenyksittäin vuosina 2003-2004 ja 1995-2004

Tulonjakotilasto 2004.

Tulot ja kulutus 2006.

Tilastokeskus

Köyhyys - mitä siis tulisi tehdä?

- Taloudellinen huono-osaisuus kytkeytyy meillä usein työttömyyteen ja sen aiheuttamiin ongelmiin, asumisen puutteisiin, terveydellisiin ongelmiin ja sosiaalisiin suhteisiin
 - Erytisen suuri haaste on lapsiperheköyhyyden poistamisessa
 - **TARVITAAN RAHAA JA TAVOITE HALLITUSOHJELMAAN!?**
- Köyhyyden poistamisen rinnalla tulee tarkastella siihen limittyvää ja lomittuvaa muuta osattomuutta: koulutuksellista, sosiaalista, yhteisöllistä, poliittista ja henkistä osattomuutta
 - Köyhyyden ja osattomuuden poistamiseksi tulisi syntyä kansallinen projekti, joka kattaisi niin seuraavan hallituksen ohjelman ja toimet kuin koko kansalaisyhteiskunnan panoksen – ja kaikkea siltä väliltä
 - **TARVITAAN HALLITUKSELLE POLITIIKKAOHJELMA?!**

Mitä siis tulisi tehdä?

- Osattomuuden poistamiseksi tarvitaan rahaa, mutta se ei yksistään riitä
 - Tarvitaan sosiaali- ja sivistyspolitiikan aivan uudenlaista kombinaatiota. Tarvitaan myös sen vanhan totuuden ymmärtämistä, että ihminen ei elä ainoastaan leivästä
 - **TARVITAAN KOULUTUSPOLITIIKAN TÄSMENNYSTÄ!**
- Niin politiikan kuin kaiken toiminnan perustaksi tarvitaan eetosta, joka näkee ihmisen ja hänen osattomuutensa
 - Nouseepa se sitten poliittisesta solidaarisuudesta tai kristillisestä lähimmäisenrakkaudesta, se synnyttää myös toivon horisontteja
 - **TARVITAAN SYDÄMEN SIVISTYSTÄ!**

jorma.niemela@diak.fi

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

www.diak.fi